

**УЛОГА М. С. ДИМИТРИЈЕВИЋА У ПРИПРЕМИ,
ПРИРЕЂИВАЊУ И ОРГАНИЗОВАЊУ ШТАМПАЊА
БИБЛИОГРАФИЈЕ СРПСКЕ СРЕДЊОВЕКОВНЕ НУМИЗМАТИКЕ³⁵⁰**

Милан је, заједно са мајком Надеждом, припремио за штампу, осавременио и приредио *Библиографију српске средњовековне нумизматике*. При том је написао Уводну белешку; придодао одговарајући Регистар књига и часописа на неколико посебних страница, организовао израду Предметног регистра и Реги-стра аутора, осмислио естетски изглед корица уз редактуру и коректуру текста.

– Академик Сима Ћирковић, у некој врсти предговора за *Библиографију српске средњовековне нумизматике* С. Димитријевића, под насловом *Списи о старом српском новцу*,³⁵¹ указује на разлику која постоји између нумизматича-ра-научника и сакупљача аматера – истичући да студијски радник влада „обимом и исцрпношћу истраживачке научне литературе“. – Које разлике, по твоме мишљењу ту још постоје?

– Моје искуство и сазнање показују да онај ко сакупља новац да би му збирка служила као основа за студијски рад посебно инсистира на ономе што је различито од описаног у литератури, на различитим варијацијама, одступањима, што му омогућава да опише и публикује нове варијанте, типове и врсте. Када сам једном трговцу и сакупљачу скренуо пажњу на одступање на једном примерку од познатог у нумизматичким изворима, поносан што сам уочио уникат, он ми је одговорио „Кога то интересује!“ Ово је очигледна и крупна разлика између студијца сакупљача и обичног колекционара, који не осећа потребу да трага за новим непознатим врстама и да их научно обрађује, анализира и објављује. Другим речима, поред уочених разлика, постоје и сакупљачи трговци који од тога живе, незаинтересовани за нумизматику као извор материјала за научна истраживања и преиспитивања.

³⁵⁰ Сергије Димитријевић, *Библиографија српске средњовековне нумизматике* – приредили Надежда Димитријевић и Милан С. Димитријевић, Српско нумизматичко друштво, Београд, 2010.

³⁵¹ Исто, стр. 5-6.

– Сергије Димитријевић је више деценија систематски прикупљао грађу за наведену *Библиографију*, што се јасно види из великог броја његових студија и целине такозваних *Сабраних нумизматичких дела*. Каква су твоја запажања, сећања и евентуална студијска виђења овог обухватног, преданог и истрајног рада?

– Рукопис сам добио од моје мајке у више свежења, сваки унутар неке врсте корица, повезаних, на његов начин, гумицама. Све сам то пажљиво прегледао, ишчитао, протумачио поједине забелешке и ознаке; средио, исправио недостатке у редоследу и дактилографске и друге уочене грешке и организовао текст на одговарајући начин. Тако сређен рукопис предао сам на укуцавање, задржавајући, по очевом науку, резервни примерак. Када је рукопис био прекуцан, исправљао сам дактилографске грешке и допуњавао оно што је недостајало у неким библиографским јединицама, користећи на интернету пре свега каталог Народне библиотеке Србије, као и Гуглов претраживач, што је моме оцу било недоступно. Благовремено сам замолио академика Симу Ћирковића, са којим сам био у комуникацији још од рада на издавању Сергијевих нумизматичких дела,³⁵² да напише предговор, што је он и учинио.³⁵³ Поред тога сам саставио три регистра и написао уводну белешку.

– Детаљније опиши где је и како дактилографисани рукопис *Библиографије* чуван у Сергијевој личној архиви.

– Постоје четири уједначена примерка рукописа, за које ја знам. У ствари мама је, по његовом налогу, дактилографисала на два пресавијена лист формата А4, тако да се добијало четири примерка,³⁵⁴ с тим што су по два били спојени. Тата је од по два састављена листа организовао свежењеве које је стављао у картонски повез и учвршћивао гумицом. Безмало свака библиографска јединица, налазила се на посебном листу папира, али је понекад било и више њих, када је у питању исти аутор. Рукопис је стајао у једном од два иста метална ормана, сиве боје, где су се иначе налазиле ствари које је требало сачувати у случају пожара.

352 Сима Ћирковић, *На путу ка синтези*, предговор књизи С. Димитријевића, *Нове врсте српског средњовековног новца* – приредили Милан С. Димитријевић и Ранко Мандић, Српско нумизматичко друштво, Београд, 2005, стр. 3-5; *Прилози историји српског новца*, у књизи, *Проблеми српске средњовековне нумизматике*, приредио М. С. Димитријевић, Српско нумизматичко друштво, Београд, 2006, стр. 7-9; *Из радионице и о радионици мајстора*, у књизи, *Новац српских средњовековних владара*, приредио М. С. Димитријевић, Српско нумизматичко друштво, Београд, 2006, стр. 7-8.

353 Може се уочити да је академик Ћирковић написао предговоре за четири нумизматичке књиге С. Димитријевића. Нажалост, кратко време после писања предговора за *Библиографију*, преминуо је вероватно од последица несрећног догађаја, када га је повредио аутомобил док је прелазио улицу.

354 Аутору ове књиге Димитријевић је више пута скретао пажњу на потребу да сваки рукопис чува у више примерака и на тај начин обезбеђује његову сигурност, уколико оригинал изађе из његових руку.

Свештица где је М. С. Димитријевић лепо фотографије
српског средњовековног кованог новца

Напоменимо овде, да је сам Сергије Димитријевић изградио оригиналан и самосвојан начин обликовања, припреме и организовања материјала, испи-
сујући на полутабаку основне библиографске податке. У *Уводној белешци*, се
истиче да је оно што је забележено убацивао у одговарајуће корице „са увек от-
вореном могућношћу да испред или иза додају нове јединице, тако да је основ-
на грађа била азбучно и хронолошки увек сређена. Овако припреман основни
рукопис чине девет свезака формата Б5“. А за литературу о босанској средњо-
вековној нумизматици оформио је посебну свеску; док је за сваку библио-
графску јединицу „увео скраћеницу која се састојала од латиницом написаног
презимена аутора и римског броја, који указује на место међу референцама
појединог аутора.“ Овакав приступ имао је у својим радовима и то пре коначне
припреме и сређивања за публикување, па су поменуте свеске са означеним
скраћеницама, посебно значајне за приређивање његових необјављених руко-
писа за штампу“ – истиче М. С. Димитријевић у *Уводној белешци*.³⁵⁵

– Из библиографије *Радова у штампи и у рукопису*, коју је за зборник *Жи-
вот и дело др Сергија Димитријевића*, сачинила Надежда Димитријевић, може
се видети да је наслов рукописа приликом објављивања промењен. Како и за-
што?

– Припремајући *Библиографију радова Сергија Димитријевића*, за поме-
нути зборник *Живот и дело*, мајка Нада је при њеном крају, под бројем 15
дословце забележила: *Литература о српској средњовековној нумизматици*. А
испод тога је назначила: *Највећи део материјала прекуцан, мањи у рукопису*.³⁵⁶

355 М. С. Димитријевић, *Уводна белешка* у књизи С. Димитријевића, *Библиографија
српске средњовековне нумизматике*, стр. 8.

356 *Живот и дело др Сергија Димитријевића*, Лесковац, 1989, стр. 207.

У објављеној *Библиографији радова Сергија Димитријевића*, аутора Станише Војиновића, испред Регистра наслова, под бројем 424, записано је *Литература о српској средњовековној нумизматици* а испод битно другачија назнака: *Прекуцан рукопис, 116 стр.*³⁵⁷

Још пре своје смрти 2007. године, мати ми је предала овај рукопис у стању описаном у претходној библиографији, који сам ја у међувремену средιο и приредио, те дао на укуцавање, тако да сам библиографу Војиновићу саопштио одговарајући број страница. После тога, како се приближавала предаја рукописа у штампу, почео сам да размишљаам да ли је наслов на рукопису сасвим одговарајући. Консултујући се и са другима, дошао сам до закључка да наслов *Библиографија* више одговара овој књизи него *Литература*, па сам тако и насловио књигу.

– У којој мери је широко и свестрано познавање историје уопште, а посебно економске историје Србије помогло С. Димитријевићу у проучавању српске средњовековне нумизматике. Наведи неки конкретнији пример узајамног преплитања друштвено економских, трговинских, социо-политичких и других проблема са овом науком?

– У науци свакако шире и обухватније познавање различитих импликација проучаваног проблема, олакшава и убрзава рад на њему. Али то није од пресудне важности. Сваки истраживач који озбиљно приступа одређеном проблему, мора најпре да се у потпуности упозна са свим његовим аспектима. То значи да је овакво познавање и моме оцу пружало могућности да ефикасније и брже обради одговарајући проблем и појаву. Полазећи од своје богате збирке српског средњовековног новца и истраживања других приватних и музејских збирки, дошао је до неколико нових историјских открића, показујући да нумизматика може бити врло добар додатни студијски извор, и када су у питању друштвено-економски односи, кретање робе и капитала (дубровачки каравани у јужној Србији).³⁵⁸

– Како сагледаваш Сергијеву нумизматичку *Библиографију* као оруђе за даља истраживања у овој области, посебно у домену отворених проблема које треба разматрати и решавати?

– Поменути *Библиографија* је драгоцен извор информација за сваког истраживача и попунила је крупну празнину у нашој литератури ове врсте. Она може бити од знатне помоћи будућим студијским посленицима и олакшати њихов рад.

– У чему се састојала та значајна помоћ и савети Ранка Мандића,³⁵⁹ кога

357 Станиша Војиновић, *Библиографија радова Сергија Димитријевића*, Задужбина Андрејевић, Београд, 2009, стр. 54.

358 С. Димитријевић, *Дубровачка трговина у Лесковцу и околини и улога дубровачке колоније у Прокупљу*, Наше стварање, Лесковац, 1955, бр. 2-3, 31-82; *Дубровачки каравани у Јужној Србији у XVII веку*, Гласник САН, књ. V II, св. 1, Београд, 1956, 82-84, и др.

359 Ранко Мандић, *Истраживања на пољу косовске нумизматике*, „Нумизматичар“, год. 12, бр. 12, 1989, стр.83-90; *Catalog of tokens of the Yugoslav lands : Serbia, Montenegro, Bosnia and Herzegovina, Macedonia, Croatia and Slovenia*, Каталог приватног новца југословенских земаља: вредносне и надничарске (работне) марке, конзумни новац, жетони и други субститути металног новца у 19. и 20. веку, Српско нумизматичко

помињеш у *Уводној белешци*?

– Он је мами помогао да допуни и провери библиографске јединице, пошто је поседовао велику и прилично комплетну библиотеку радова о српској средњовековној нумизматици, што је све, као и своје искуство, ставио на располагање. Многе радове које није имао, копирао је и коричио.

Користио је њему доступне изворе тога времена и настојао да они буду што комплетнији.

– Овде се поставља питање ко је финансирао штампање књиге?

– Погледај опрему и пуно тога ће ти бити јасније! Да је мама, која је раније финансијски стајала иза свих раније објављених књига, била жива, *Библиографија* би била у тврдом повезу. У овом случају, све трошкове дактилографисања, прелома и штампе сам лично финансирао па је зато повез такав.

– Можеш ли да означиш које је све језике имао у виду С. Димитријевић при састављању ове *Библиографије*?

– Укључио је литературу на свим језицима у којима је пронашао библиографски материјал и одговарајуће изворе; а то су: српски, мађарски, енглески, латински, немачки, бугарски, италијански, румунски, француски, руски, македонски, албански; при том је преносио одговарајуће јединице у изворном облику.

361 Напоменимо овде узгред да је М . С. Димитријевић, поводом десетогодишњег непрекидног чланства у Српском нумизматичком друштву примио *Диплому*, 31. VI 2016. 362 Исто, стр. 222-226.